

*lisalmen
luontouutiset
2008*

ILYY

Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry

Hallitus:

Puheenjohtaja

Heidi Niemeläinen

heidi.niemelainen@iisalmi.fi

Varapuheenjohtaja

Jukka Väre

jukka.vare@iisalmi.fi

Rahastonhoitaja, museonhoitaja

Pertti Kaarakainen

pertti.kaarakainen@gmail.com

Sihteeri

Jarmo Yliluoma

jyliluoma@gmail.com

Jäsenet

Sirkka Immonen

sirkka_imm@hotmail.com

Kai Jäderholm

jader@dnainternet.net

Jouko Pulkka

jouko.pulkka@luontosavo.com

Anna Hahtola

anna.hahtola@iisalmi.fi

Eini Tallgren

matti.tallgren@luukku.com

Jaakko Laasanen (varajäsen)

Martti Mäkelä (varajäsen)

Tässä lehdessä

	sivu
Puheenjohtajan palsta	3
Virvatulten polulta	4
Retki hiljaisuuden keitaalle	6
Kierroksella Islannissa	9
Kuulumisia Venakonniemestä	10
Keyritynmäki suojeltava	11
Ilta Älänteellä 70-luvulla	12
Jättimalikka	13
Hytymaljakas	13
Ranskalainen salamatkustaja	15
Suutari pamautti rintaan	16
Sauvalude kalaverkossa	17
P-S:n saukkojen kuolinsyyt v. 77-08	18
Saukkoa ammuttiin Iisalmessa	19
Ylä-Savon liito-oravat 2007	20
Varpuspöllö	23
Huuhkajavierailu maatilalla	24
Valkoselkätikka Iisalmessa	25
Rengastettu tuulihaukka Kirmalla	26
Lintuharrastukseni alku	26
Vähän kalastellen ja lintujen muuttoa seuraten	28
Auringonkukan siemeniä	29
Tule ostoksille luontomuseoon	29
Kierrätettävä ruokinta-automaatti	30
Kuopion museon vierailu	30
Retki- ja luontokerho 2008	31

Taitto ja kannen kuva (hytymaljakas)

Jarmo Yliluoma

Puheenjohtajan palsta

Kuluneena vuonna juhlimme Suomen Luonnonsuojeluliiton 70 vuotta kestänyttä taivalta. Myös oma yhdistyksemme osallistui piirin järjestämään juhlatapahintaan Rautavaaran Metsäkartanon ja Tiilikan maisemissa. Juhlavaellukselle lähti 18 osallistujaa Iisalmesta ja perillä meitä kokoontui yli sadan hengen joukko ympäri Pohjois-Savoa.

Tuntui hienolta olla mukana kerrankin noin suuressa joukossa luonnonsuojelun merkeissä! Monesti työ luonnon eteen tuntuu melko yksinäiselle ja tulee mietittyä että onkohan omine ajatuksineen yksin. Rautavaaralla huomasimme että joukko voimaannutti ja nyt taas jaksaa hyvillä mielin eteenpäin.

Iloisia uutisia saimme myös koko piirille; Pohjois-Savo on saanut suhteellisesti eniten uusia jäseniä mukaan luonnon puolesta. Osansa piirimme menestykseen kannoimme myös me, kiitos siitä teille kaikille jäsenille!

Mennyttä vuottamme leimaa myös retki-kerhomme toiminnan aloittaminen uutena asiana ILYY:n historiassa. Ensinäkin haluan kiittää erityisesti teitä kaikkia retkien järjestäjiä/vetäjiä ja järjestelyissä mukana olleita! Toiseksi haluan kiittää tietenkin kaikkia retkeläisiä, mukava että löytyi kiinnostavia kohteita ja asioita luontoon liittyen.

Kerhoon osallistui yli 50 henkilöä ja ikähaitari alkoi alle kouluikäisistä; kyllä luonto ja ympäristö koetaan yhä tärkeäksi ja kiinnostavaksi! Meillä jäi monia hyviä

kohteita ihan lähiluonnossammekin vielä ”jemmaan”, joten kerhon toiminta tulee jatkumaan. Hyvät jäsenet ja kerholaiset, toivomme myös teiltä ehdotuksia kohteiksi ja aiheiksi, joista voisimme kutsua vaikka asiantuntijan museolle. Vinkkejä voitte antaa esim. hallituksen jäsenille tai museon sähköpostiin (yhteystiedot löytyvät tästä lehdestä).

Museolla museonhoitajamme Pertti Kaarakainen on jälleen tehnyt arvokasta työtä museomme kokoelmien kartuttamiseksi. Kesäkuussa museolla vieraili delegaatio ystävyyskaupungeistamme Ruotsista, Venäjältä, Tanskasta, Virosta ja Saksasta. Vieraat olivat hyvin vaikuttuneita yläsavolaista luontoa esittelevästä museosta ja etenkin suurista kokoelmistamme.

Kaupunki suunnittelee uusia asuinalueita mm. Kirkonsalmen länsirannalle ja Venakonniemeen. Yhdistyksemme ympäristösuojelijaoksen vetäjä Anna Hahtola on ansiokkaasti pitänyt luonnon puolia esillä suunnitelmissa. Näissä kaava-asioissakin joukko on voimaa eli tulkaa kaikki asioista kiinnostuneet ottamaan

Sirkka Immonen

Virvatulten polulla

ILYY:stä kolme rohkeaa vaelsi 19 km polkuretken Tiilikan NATURA-alueilla ja vielä 9 km kansallispuistossa. Metsäkartanolta lähdimme rinkka tai reppu selässä klo 15 lauantai-iltapäivänä lämpimässä, kuivassa syysäässä, värikkäässä maisemassa.

1. taukopaikalla eräoppaamme Mauri Tiainen kyseli odotuksiamme retkestä ja olimme sitä mieltä, että irtiotto arjen kuvioista on ihan hyvä, mutta ehkä sudenulvontaakin olisi mukava kuunnella.

Pumpulikirkolle tulimme kalliokanjonin tuoksuvien, hämären saniaiskasvustojen läpi Konttipuron vartta taivaltaen. Onneksi oli kuivaa, jalat pysyivät tukevasti välillä kivikkoisellakin tiellä. Matkalla halusimme mahtavia vanhoja haapoja ja yritimme tunnistaa monia kääpäsieniä. Pumpulikirkon revennyttä hiidenkirnua ihmettelimme pitkään.

Kävimme katsastamassa ennallistetun suon, jossa oja oli kaivettu umpeen. Sieltä laiteelta saatiin muutama kourallinen suppilovahveroita. NATURA-alueella oli myös pystyyn surmattuja kontortamäntyjä ja pioneerien pirstomia kuusenrunkoja.

kantaa kaupungin järjestämiin kaavojen kuulemistilaisuuksiin niin voimme vaikuttaa.

Luonto on tärkeä meille!
Heidi Niemeläinen, pj

Pankalammin laavua lähestyttäessä vauhti kiihtyi. Matkalla kuului ja vilahdukselta näkyikin pikkusieppo. Laavulla ryhdyttiin ruuanlaittoon ja iltapuuhiin. Heidi ja Mauri olivat ennakoineet suppilovahverosaaliin ja saimmekin maittavan paitoksen kaurakermalla ja pähkinärouheella maustettuna. Muutenkin eväät menivät parempiin suihin. Yö oli pimeä, kova ja kylmä, mutta selvittiin. Joku yölintu aamuyöstä huuteli.

Aamutoimien jälkeen reipasta menoa Tiilikan opastuskeskukseen tarvottiin harjuja ja soiden pitkospuita myöten. Kovin usein ei pääse istumaan puistonpenkille keskellä keltaisen-punaisen kirjavaa aapasuota! Upea maisema Löytynsuo-Maamonsuolla. Ja karpaloita! Loppumatka olikin maantiekävelyä Sammakkotammelle. Sitten pidettiin kunnon lounastauko ja odotettiin Kuopion ja Kiuruveden – Iisalmen suunnista linja-autoilla tulevia juhlavaeltajia.

Pekka Tenhunen Pohjois-Savon luonnon-suojelupiiristä toivotti n. 100 vaeltajaa tervetulleiksi. Metsähallituksen puistotiedottaja Maija Huusko kertoi Tiilikan kansallispuistosta ja toivotti myös isännän

puolesta kaikki tervetulleiksi. Sitten vael-
simme rauhallista tahtia Sammakkojärven
ja Autiojärven länsipuolenharjupolkua
pitkin Venäjänhiekalle ja Uiton kämpälle.
Metsähallitus tarjosi mehut, kahvit ja pul-
lat ja levähdimme kunnolla.

Paluumatka järvien itäpuolisia soiden pit-
kospuita pitkin meni vauhdikkaasti Sam-
makkotammelle. Siitä linja-autot kuljetti-
vat Metsäkartanolle syömään juhla-
aterian ja nauttimaan täytekakkukahvit.
Sitten olikin kiire takaisin Iisalmeen, ja
linja-autotkin lähtivät pian yhteiskuvan
ottamisen jälkeen. Kaikki eivät ehtineet
tehdä kurssikeskuksen kierrosta ja kuulla
esittelyä alueesta. Retki oli upea, aika
rankka, sää oli mainio, vaikka yöllä olikin
kylmä. Arjesta päästiin irti, kuntokin ko-
heni, susia nähtiin luontopolun esittely-
taulussa eikä kuultu ollenkaan ja muuten-
kin metsässä ja soilla oli hiljaista.

Kalliokanjonissa oli tuoksuja, puronsoli-
naa ja hämää. Virvatulia ei nähty, vaika
toiveikkaina kuljetimme sinistynyttä
puunkalikkaa mukanaamme. Tämä juhla-

vuoden retki Pohjois-Savossa oli erilainen
kuin 10 vuotta sitten juhlasoutu kirkkove-
neellä Iisalimesta Savonlinnaan, 7 päivää
soudettiin. Kuitenkin rankkoja, mieleen-
painuvia, kuntoa kohottavia olivat mo-
lemmat.

Kiitokset Pohjois-Savon luonnonsuojelu-
piirille vaelluksen ja juhla-aterian järjes-
tämisestä!

Virvatulten polkuretken vaelsivat Mauri
Tiainen, Heidi Niemeläinen, Anna Hahto-
la, Riitta Kinnunen ja Sirkka Immonen.
Sirkka Immonen kirjoitti muistiin ja Anna
Hahtola kuvasi.

*P.s. Riitta Kinnuselta saimme yksinkertai-
sen inkiväärijuoman ohjeen: Aamulla kei-
tetään inkiväärikuutioita n. 10 minuuttia
ja keitos laitetaan paloineen termospul-
loon. Seuraavalla taukopaikalla maiste-
taan juomaa – ja Sammakkotammella lo-
put. Ja pehmenneet palat voi lusikoida
suuhunsa ja pureskella. Kohottaa kuntoa
ja lisää vastustuskykyä!*

Kuva: Anna Hahtola

Retki hiljaisuuden keitaalle

Kajaanin Seudun luonto ry järjesti maaliskuussa 2007 valokuvanäyttelyn LAAKAJÄRVI – KATOAVA HILJAISUUDEN KEIDAS Kajaanin kaupungin kirjastossa. Näyttelyn tarkoitus näyttelyn järjestäjien mukaan oli "viimeinen vetoamus" alueen maanomistajille (A. Ahlström oy, Metsähallitus, UPM-Kymmene oy) ja Kajaanin kaupungille Laakajärven erämaaluonnon puolesta, sillä alueen luonnonarvojen esille tuonti ja valitukset Korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti eivät ole tuottaneet tulosta, vaan alueelle on kaavoitettu 60 kesämökkkitonttia.

Tämä näyttely onnistuttiin saamaan myös Iisalmen Luontomuseoon, jossa se oli esillä toukokuun ja kesäkuun alkupuolen. Laakajärvi on myös yläsavolaisille tuttu ja haluttu retkeilykohde. Iisalmelaiset luonnonystävät ihastelivat upeita luontokuvia ja niiden innoittamina Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys päätti järjestää retken Laakajärvelle.

Elokuun 4.n päivän aamu valkeni aurinkoisena ja mukavan lämpöisenä, kun matkaan lähdettiin kahdella autolla. Op-paiksi saatiin Kajaanin luonto ry:stä Hannu Putkonen ja Jukka Eskelinen. Laakajärvelle pääsee autolla sekä Jyrkän kautta etelästä että Sukevan kautta pohjoisesta. Kajaanilaisten kanssa tehtiin treffit pohjoispuolelle Hatulanmäkeen, jonne Iisalmesta on matkaa 52.5 km.. Sitten matka jatkui sorateitä mutkitellen Rasinmäen, Halla-ahon ja Kuikkamäen kautta noin 35 km; niin lähelle Laakajärven rantaan, että kahvitarvikkeet ja makkarat jaksettiin mukavasti kantaa hiekkarannan nuotio-

paikalle. Järvi oli aivan tyyni; poutapilvet heijastuivat peilityyneen pintaan.. Siinä oltiin kahden taivaan välissä vallan hengästyneinä upeasta näkymästä.

Nuotiokahvia odoteltaessa pystytettiin kaukoputki puiden suojaan ja suunnattiin se kohden Jakunsaarta. Siellä puun latvan pesässä katseli meitä tarkkaavainen kalasääski suojusten takanaan poikasiaan. Oli se meidät huomannut, mutta ei sentään pahemmin häiriintynyt läsnäolostamme. Puhuimme kuiskaten ja liikuimme hillitysti. Kukin vuorollaan sai tiirata lintuja, ja innokkaimmat jatkoivat tarkasteluun toisten jo palatessa kahvin ääreen. Makkaratkin paistettiin ja jälkiruuaksi ahmittiin komeita mustikoita, joita ahkerimmat poimivat kotiviemisiksi.

Laakajärvi sijaitsee Sonkajärven ja Sotkamon rajalla

Upea hiekkaranta houkutteli uimaan ja niinpä Aatamin puvussa ja vähän Eevan-kin uskaltauduttiin kahlaamaan ruskeaan matalaan veteen. Mutta.. Yllätys: levä oli ehtinyt tännekin salomaille. Sitä oli hitusina vedessä ja helteisen päivän ehtiessä pitemmälle veden rajaan ilmestyi vihreä leväjuova. Oppaamme tiesivät kertoa turpeenottoa olevan sen verran lähellä, että kuivina kausina pöly lentää tänne järvelle asti.

Tarkkasilmäisimmät huomasivat rannan painanteen vesilätäkössä turvepölykerroksen. Laakajärven ympärillä on runsaasti soita, joilta valuva vesi tuo runsaasti humusta tehden veden ruskeaksi. Nämä tekijät ilmeisesti mm. saavat aikaan levän ilmestymisen.

Oppaamme tiesivät, että myös Sääskisarrella on tänä kesänä ollut pesivä kalasääski. Halusimme tarkistaa, onko pesintä onnistunut ja ”kipaisimme” kajaanilaisen omistaman huvilan pihasta noin kahden kilometrin matkan oikein vaikeaa maastoa niemennokkaan, josta Sääskisaaren pesä näkyy. Hahtolan Anna kanto mielen tavan raskaan kaukoputkensa sinnekin, ja niinpä saimme ihailia tätäkin perheidylliä: vanhemmat ja kovasti erikokoiset kaksi poikasta kyyhöttivät täälläkin korkean puun latvassa laakeassa, isossa pesässään.

Kävimme myös tutustumassa tontitarjontaan. Noin 4 km pitkän hiekkatien varteen kuusikkoon oli pystytetty kilpiä osoittamaan tontin paikkaa. Metsä oli sen verran tiheä, että järvi ei näkynyt tielle. Rakentamiseen viittaavaa toimintaa ei nähty. Haikein mielin palasimme Iisalmeen vakaana aikomuksena tutkia, mistä tässä Laakajärvi-taistelussa on oikein kysymys.

Anna ja Roti. Kuva: Eini Tallgren

Laakajärvi on noin kaksikymmentä kilometriä pitkä, kapea erämaajärvi Kainuun ja Savon rajalla. Pohjoisosa kuuluu Kajaaniin, itäosa Sotkamoon ja lounaisosa Sonkajärveen. Vakituista asutusta rannoilla on hyvin vähän, joten rauha ja hiljaisuus on ollut järven alueella pesiville linnuille sekä melko pienelle retkeilijämäärälle riittävä. Miksi sitten kaavamaakarit iskivät silmänsä tähän ”hiljaisuuden keitaaseen”?

Kajaanin osan osayleiskaavoitus perustuu kaupunginhallituksen 1996 tekemään päätökseen. Rantojen kaavoittamisella pyrittiin luomaan edellytyksiä luonnonsuojeluohjelmiin sisältyvien yksityisalueiden hankkimiselle valtiolle tarjoamalla siihen vaihtomahdollisuus Laakajärveltä. Oliko tämä välttämätöntä? Eikö muita mahdollisuuksia ollut vai eikö niitä edes etsitty? Tosin vuonna 1997 Kainuun ympäristökeskus selvitti vielä kerran mahdollisuuden saada Laakajärven pohjoisosa

Natura 2000-ohjelmaan, mutta aluetta ei esitetty. Kajaanin Seudun Luonto ry:n valitusruletti pyöri Korkeinta hallinto-oikeutta myöten. Pieni toivonkipinä syttyi liito-oravan ansiosta vuonna 2001, mutta tutkimusten jälkeen kaavoitus jatkui ja kaupunginvaltuusto hyväksyi kaavan 2004, eikä valitus Korkeimpaan hallinto-oikeuteen tuottanut tulosta! Monivaiheinen yli vuosikymmenen jatkunut rulljanssi oli päättynyt. Osa yli 60 mökkitontista on jo myyty. Nyt on keskityttävä siihen, että häiriöt jäävät mahdollisimman vähäiseksi.

Siis mihin? Kajaanin Seudun Luonto ry:n puheenjohtajan Markku Nykäsen mukaan huomio kohdistuu etenkin selkälokin ja kalasääsken suojeluun. Miten vesiliikenne vaikuttaa niiden ja muidenkin lintujen kantoihin? Selkälokki on jo kovasti taantunut, ja esim. retkellämme emme niitä nähneet.

Ari Lyytikäinen on tutkinut ja seurannut Laakajärven linnustoa vuosikymmeniä, ja heinäkuussa 2003 hän totesi vielä kahdeksan selkälokin pesintää. Muita suojeltavia lintuja olisivat mm. kuikka, haukat sekä vesilinnut joutsenineen.

Miten suojelu sitten tapahtuisi? Ensimmäinen ehto lienee se, että suojelijat, kaavoittajat ja asukkaat löytävät yhteisen sävelen. Mutta huonolta näyttää: Kiinteistövälitys Kortelainen Oy:n Petri Kortelaisen mukaan tontit kiehtovat varsinkin kalasta-

ja ja metsästäjiä. Pystytäänkö pesimäalueiden ympäristö varjelemaan pyssyn paukkeelta ja moottoriveneiden pärinältä?

Ei taida paljon auttaa se, että mökit on rakennettava niin etäälle rantaviivasta, että puusto estää rakennusten näkymisen järven selälle. Suositus rantavyöhykkeen leveydeksi on 30 – 40 metriä. Tontit ovat suuria: 3000 – 9000 neliometriä ja rantaviivaa esim. Metsähallituksen tonteilla vähintään 60 m. Iso koko houkuttelee, eikä nyky maailmassa lähes sadan kilometrin mökkimatka ole esteenä. Kauppa käy. Elokuussa oli osa yli 60 tontista jo myyty, mutta rakennuslupia ei vielä ollut haettu. Tuntuu siltä, että ratas pyörii ja jauhaa ”hiljaisuuden keitaan” pirstaleiksi. Tämä on pessimistin kauhukuva!

Mutta olkaamme optimisteja ja usko-kaamme yhteistyön voimaan. Luottaisin siihen, että tänne mökkinsä rakentavat ovat myös luontoihmissiä, jotka nauttivat esim. siitä, että saavat ihailta kalasääsken uljasta liitoa taivaalla ja seurata kotijärvensä muidenkin lintujen elämää. Ehkä erämainen rauha ja hiljaisuus ovat ne arvot, joita hekin ovat tulleet täältä tavoittamaan. Kun luonnonsuojelijat ja -tutkijat huolehtivat siitä, että pesäpaikat ja reviirit on huolellisesti merkitty, ja sovitaan, ettei kriittisenä aikana päristellä, paukutella eikä kalastella suojelualueilla, on jo paljon voitettu! Ja jo merkittyjen sekä uusienkin retkeilyreittien tulevaisuus on turvattu!

kuva: Eini Tallgren

Kierroksella Islannissa

Bussin ikkunasta avautuu karu ja kaunis ”kuumaisema”. Matkaamme keskiyöllä kivikkoisen Reykjanesin niemimaan läpi kohti pääkaupunkia, Reykjavikia. Maanantaiaamuna klo 8.00 on edessä kokopäiväratsastus islanninhevosilla. Tölttäminen nummien, jokien ja karun laavakivikon läpi on ikimuistoinen kokemus.

Tiistaiamuna myös lihakset muistuttavat meitä edellisen päivän seikkailuista. Jatkamme vuokra-autolla pitkin rannikkoa suuntanamme Akureyri. Tiet ovat mutkaisia ja kapeita ja matkan tekoon huikeiden maisemien läpi menee koko päivä.

Keskiviikkona lähdemme valassafarille Husavikista. Näyttää jo siltä, että valaita ei näy, kun saamme ilmoituksen kalastusalukselta. Kapteeni ajaa laivamme nopeasti paikalle ja näemme ihan läheltä 3 sinivalasta pinnassa hengittämässä useaan kertaan, mahtavaa!

Valasretken jälkeen jatkamme matkaa Dettifossin putoukselle. Tie on kamalaa ”kynnöspeltoa” ja Mazdamme joutuu koville, vaikka ajamme vain 20-30 km/h suurimman osan matkasta. Putous on todella upea, ja pääsemme todistamaan tunturihaukkaparin ylilentoa, joten matelu kuoppien keskellä kannatti.

Torstaiaksi olemme ajaneet Myvatn-järven läheisyyteen. Päivä kuluu pyörillä ja autolla alueen geologisiin ihmeisiin tutustuen ja lintuja tiiraillen. Virta-alli elämläji, sadat vesipääskyt ja kymmenet muut vesilinnut kruunaavat torstain. Perjantaina heräämme jo Egilstadirista ja jatkam-

kuva: Anna Hahtola

me matkaa Islannin kaakkoiskulmaan, lähelle Vatnajökull-jäätikköä.

Perjantain hienoin nähtävyys on Jokulsárlonin jäätikkölaguuni, jossa sadat Vatnajökullista irronneet turkoosina säihkyvät jäänpalaset kelluvat hiljalleen kohti Atlanttia. Yläpuolella huutavat isokihut ja jääkimpaleiden seassa sukeltaa kaksi norppaa, kaunista.

Lauantaina vaellamme Skaftafellin luonnonpuistossa ja näemme basalttipylväistä muodostuneen Svartifoss-putouksen, pari kiirunaa ja Vatnajökull-jäätikön tunturien välistä kiemurtelevia sormia. Illalla ajamme vielä katsomaan kuuluisaa tulivuorta Heklaa.

Sunnuntaina seikkailemme jo aika lähellä Reykjavikiä. Käymme kaikilla ”pakollisilla” turistikohteilla, kuten Strokkur-geysirillä, Gulfoss-putouksella ja Pingvellirissä, jossa Amerikan ja Euroopan mannerlaattojen hidas erkaneminen toisistaan näkyy selvimmin koko Islannissa.

Maanantaina lähdemme uudestaan ratsastamaan (lihakset ovat toipuneet edellisestä höykytyksestä). Tölttäyksen jälkeen suuntaamme Bluelagoonin geotermiseen kylpylään.

Anna Hahtola

Kuulumisia Venakonniemestä

Venakkoniemen kaavoitus eteni viime kesänä vaiheeseen, jossa eri tahoilta pyydettiin lausuntoja lopulliseen kaavaluonnokseen.

ILYY ry antoi oman 9 sivuisen lausuntonsa asiasta elokuussa. ILYY keskittyi lausunnossaan alueen luontoarvojen puolustamiseen, sillä tonttien sijoittelussa ei oltu ILYY:n mielestä huomioitu riittävästi alueella eläviä liito-oravia ja hytymaljakkaita (kotelosieni), eikä muita luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita.

ILYY listasi kaikki alueen tärkeät luontokohteet ja perusteli monelta kannalta miksi ne tulisi säilyttää alueella. Perusteina suojelulle ovat osittain luonnonsuojelu- ja metsälainsäädäntö, sekä EU:n luontodirektiivit ja vastuulajivaatimukset.

Lausunto sisälsi myös tarkan selvityksen siitä, millaisia muutoksia ILYY edellyttää lopulliseen kaavaan, jotta voi sen hyväksyä.

kuva: Anna Hahtola

Tiistaiamuna palautamme 2290 km hyvin palvelleen auton ja tutustumme Reykjavikiin. Reissumme on ollut niin mahtava, että pääkaupunki jättää meidät hie-man kylmiksi. Ehkä keskiviikkoamui-nen kotiinlähtö on jo vallannut mielem-me?

Tärkeimpiä muutoksia ovat tonttien poisto Venakkoniemen alueen luoteiskulmas-sa sijaitsevalta tärkeältä liito-orava- ja hytymaljakasalueelta sekä tielinjauksen muuttaminen samalla alueella. Myös puuston säilyttäminen alueen tonteilla täytyy turvata, jotta liito-oravien kulku-yhteydet säilyvät.

Eri tahojen antamien lausuntojen seura-uksena alueen suunnittelu on toistaiseksi pysähdyksissä. Jatkosuunnittelua varten tehdään kevään koittaessa tarkempia luontoselvityksiä mm. liito-oravien pesä-, ruokailu- ja liikkumispuiden sijainnista. Tarkoituksena on merkata gps-paikantimen avulla puiden tarkat sijainnit kartalle. ILYY ry jää odottamaan uusia tarkempia luontoselvityksiä ja kommentoi tarvittaessa niiden sisältöä tulevan ke-vään ja kesän aikana.

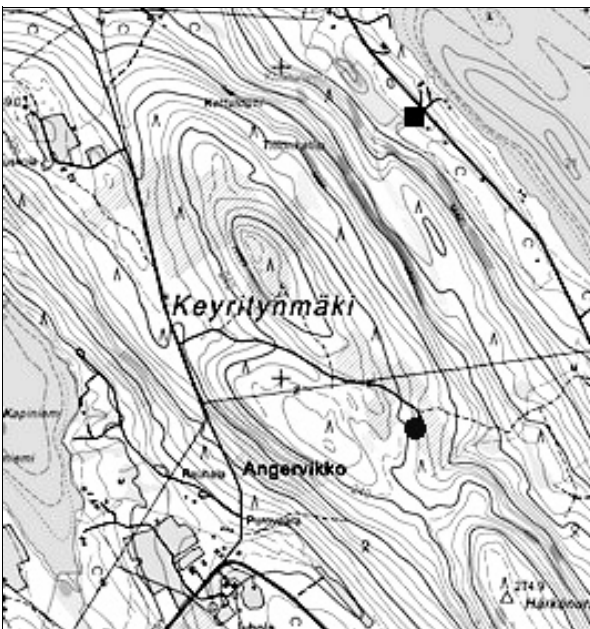
Keyritynmäki suojeltava

Rautavaaran Keyritynmäellä on säästynyt harvinaisen komeata ja arvokasta metsää.

Tämän keksi Jorma Tuomainen 12.5.2000 löytäessään keskijyrkänteen hienon liito-oravien asuinalueen.

Paikalle pääsee Rautavaaran citystä Varpaisjärven tieltä joko a) alakautta Kiparintieltä PL 245 kohdalta tai b) yläkautta Angervikon linkkimastolta, jonne nousee kapea soratie (ks. kartta).

Maston NE-puolella on melkoinen hak-

Musta piste = masto, neliö = postilaatikko

kuuaukio. Toinen, pitkä, kapea ja vanhempi, on alhaalla Kiparintien varressa. Muuten alueella on paljon yli satavuotiaasta metsää.

Paikan hienoutta lisäävät upeat näkymät Keyritynjärvelle, pari perkaamatonta korpipuroa kotkansiipineen, sekä runsaat lahoavat rungot ja käävät. Linkkimastosta 400m ENE hakkuuaukean alareunassa jättihaapojen seassa oli raidan rungolla paljon keuhkojäkälää.

Seuraavassa huomiota Keyritynmäen eläimistöä.

Linnut: Kiipesin 6.6.2008 postilaatikko 245:ltä lähtien suoraan rinnettä ylös niin, että oikealle jäävään hakkuuaukioon oli 50-100 metriä. Nousin kalliojyrkänteen pohjoispuolitse huipun traktoritielle lehtikuusitaimikkoon. Sieltä kävelin etelään linkkimastolle, josta palasin ENE Kiparintielle ja lähtöpisteeseen.

Sää oli suopea lintujen havainnointiin: +15 C, aamulla lähes tyyni pouta. Seuraavassa luvut ovat reitilleni osuneita pareja:

- pikkusieppo: lauloi jyrkähkössä seka-
- vihervarpunen 1-2
- palokärki 1
- peippo 5
- lehtokerttu 1
- metsäkirvinen 3
- peukaloinen 1
- leppälintu 2
- sirittäjä 2
- laulurastas 1
- pajulintu 5
- punavarpunen 1
- tiltalti 1
- käpytikka 2
- kirjosieppo 3

metsärinteessä, missä oli järeitä kuusia, haapoja ja koivuja

-viirupöllö 1: tuore sulka ja oksennuspallo, jossa kolmen myyrän (*Clethrionomys* sp.) luut

-mehiläishaukka: koiras kohenteli ison koivun oksanhangassa olevaa pesää alemman töyryn ylärinteessä

Suomen Pernis-kanta on laskenut yli 20 vuotta keskimäärin 2 % vuosivauhdilla. Vuonna 2007 rengastettiin vain 12 pोकasta. Tehometsänhoito on eräs taantumman syy (Honkala J. & Saurola P., 2008): Petolintuvuosi 2007, Linnut-vuosikirja 2007:37-51).

Liito-orava: Tuomaisen löytämä kanta on vielä voimissaan. Noustessani 17.5.2008 edellä mainittua reittiä mäelle katsoin 32 jättikuusta, joista viiden (15.6 %) alla oli liituripipania. Vastaavat luvut 31 isosta haavasta: 13/31 = 41.9 %. Pipanoita oli yhdestä yli sataan, keskimäärin 27 kpl/puu. Esiintymän ytimestä (7041537:3562229) liito-oravapuita näytti jatkuvan kaikkiin suuntiin.

Kipari: Keyritynmäestä viitisen kilometriä etelään Kiparin alueelle on suunniteltu isoa lomakeskusta (Pitäjäläinen 10.01.2008). Poikkesin 23.5.2008 sen ytimessä nousten ylös Kiparintieltä kelkkaratakaukaloa (70377:35649) noudatellen aina näkötornille asti.

Eero Antikainen

Ilta Älänteellä 70-luvulla

Kun Rautavaaran kangasmaiden kehystämä Älänteen järvi opittiin tuntemaan, aurinkoisten kesäpäivien retket saivat lisälmalasta saakka mieluisan kohteen: Hiekkarantainen, siintäväselkäinen Älänteen otti vastaan vierailijansa luonnon rauhalla, rantamaisemien hivelevällä kauneudella ja elollisen luonnon erityisillä antimilla.

Niistä ovat syöpyneet mieleen kuikkien huudot, rantasipin hilisevä ääntely ja laulurastaiden iltakonserttien säestykset.

Ympäristön anti houkutti Älänteellä kävelemään kosken ääniä päin ja nousemaan Tiilikkajoen kanjonin päälle. Siellä olivat vielä nuo "luonnon herkut" nautittavissa "jälkiruokineen".

Seuraava taulukko osoittaa, että tässäkin on vahva liito-oravakanta, josta lomakeskussuunnitelmissa ei sanota sanaakaan. Tutkin 48 puuta, + = pipanoita löytyi:

	+	-	n	+%
haapoja	12	13	25	48.0
kuusia	5	18	23	21.7
	17		48	35.4

Mikäli tämä alue rakentamalla tuhotaan (mitä ei missään nimessä saisi tehdä!), korostuu Keyritynmäen arvo ja merkitys entisestään.

Leppoisaa hämärenajan käyskentelyä helpotti maastossa pehmeä kangasmaaston pohjakerroksen matto, jonka koostumus kutoutuu paljolti seinäsammalista ja poronjäkälistä. Illan mittaan kuu "kasvatti juustoaan" ja valaisi yhä enemmän hämärtyvää maastoa, johon iloisesti palavat tervaskannot toivat valon ja tuoksujen leikittelyn.

Kiertely hämäryyden sylissä toi kangastattilöytöjä. Pian pannulla tirisivätkin voissa paistuvat tatin palat, jotka nautittiin teen kera sienivoileipinä. Makunautinto oli täydellinen. Kuuma tee lämmitti mukavasti.

Ilta oli kerrassaan unohtumaton.

Sirkka Immonen

Jättimalikka

Viime vuonna, marraskuun alussa, Keijo Happonen toi Luontomuseolle isoja (yli 20 cm halkaisijaltaan olevia) vaaleanharmaita sieniä tunnistettavaksi. Sienet olivat helttasieniä ja ilmeisesti malikoita.

Kuivattu näyte lähetettiin Kuopion luonnontieteelliseen museoon ja siellä itiöiden perusteella sieni varmistettiin jättimalikaksi (*Leucopaxillus giganteus*). Itiöemiä oli ollut isona noidankehämäisenä rykelmänä pellon reunassa Onkivedellä.

Sienikirjan mukaan itiöemät ovat syötäviä, mutta eivät erityisen herkullisia, joillekin se voi aiheuttaa mahanpuruja. Tuokuskin on karvasmantelia muistuttava.

Jättimalikka on harvinainen Etelä-Suomessakin, mutta ilmeisesti viime syksynä (lokakuussa 2007) lämpimän kesän ansiosta innostui kasvattamaan itiöemiä näinkin pohjoisessa.

kuva: Sirkka Immonen

Uolevi Skarén, Tarmo Saastamoinen ja Sirkka Immonen

Hytymaljakas

Tarmo Saastamoinen löysi Venakkoniemen vanhasta kuusikosta Iisalmen toisen hytymaljakkaan 4.5.2008. Ensimmäinen löytyi Runnilta 3.5.2006.

Venakonniemestä ottamamme näyte painoi tuoreena 49 g ja oli halkaisijaltaan 50 mm. Huoneenlämmössä kuivattuna se lässähti kevyeksi levyksi.

Suomesta tunnetaan vain joitakin löytöpaikkoja, pohjoisin NE-Kuusamosta.

Oheinen kartta on vuodelta 1988.

Kuopion Neulamäestä laji löytyi 1950 ja kanta on säilynyt rauhoitusalueella. Hytymaljakkaita on jopa yritetty kaupitella Kuopion torilla korvasieninä.

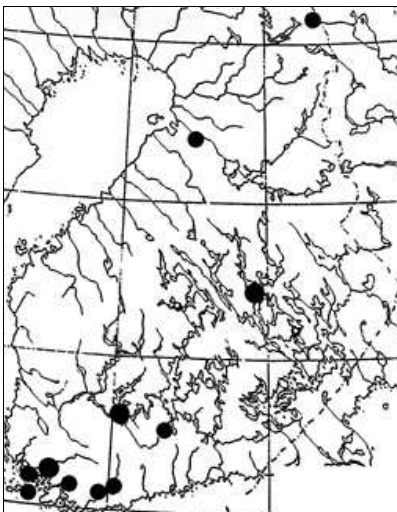
Tämä tummanruskea kevätsieni jää helposti huomaamatta, tai sitä pitää äkkiä vilkaistuna vain kuukusena, maamunana. Sieni kuuluu kotelosientien ryhmään. Sen itiöemä nousee routaisesta maasta lumien sulaessa. Itiöemä on jopa 15 cm leveä ja

kuva: Uolevi Skarén

voi painaa lähes puoli kiloa. Niitä voi nähdä vielä kesäkuussa. Sisältä ei pölähdä itiöitä, vaan sieni on täynnä raskasta, lasiaismaista hyytelöä. Soikeat, ruskeat itiöt ovat kooltaan 23-26 x 10-12 mikronia. Kuivuessaan itiöemä rypistyy rusinaksi eikä kelpaa syötäväksi.

Hytymaljakas on tavattu laajalla alueella, kuten itäisessä Pohjois-Amerikassa, Keski-Euroopan vuoristossa ja Tukholman lähellä. Kaikkialla se on harvinainen, meilläkin silmälläpidettävä. Parhaiten se on säilynyt suojelualueilla. Kuopion

Löytöpaikat Suomessa, Lutukka 4/1988

Luonnontieteellisen museon johtaja Pertti Renvall onnittelee meitä hienosta löydöstämme ja on sitä mieltä, että lajin kasvupaikat ovat lähes poikkeuksetta suojelun arvoisia. Laji kärsii metsänhoidosta.

Toukokuun puolivälissä 2008 Iisalmessa oli monin paikoin parin kolmen asteen yöpakkasta. Siitä hytymaljakkaat selviytyivät hyvin: löysimme niitä kymmenkunta yksilöä. Kaikki kasvoivat yhden ainoan ison kuusen vieressä, sen eteläpuolella. Heinäkuun 24. päivänä Erkkö Huttunen kävi tutustumassa tilanteeseen, mutta tyypillistä kevätsientä ei enää näkynyt.

Elokuussa 2008 Iisalmen kaupunki aikoi Venakkoniemen kaavoituksessa tehdä tien suoraan tämän sieniesiintymän ylitse! Samalla oli suunnitteilla uusi tontti heti paikan eteläpuolelle. Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ja kaavoituksessa apuna ollut Tarmo saivat nämä aiheet esetyiksi.

Ranskalainen salamatkustaja

Komea ja kookas kotilo oli sujuttautunut ranskalaisten omenien sekaan ja päätynyt kauas Pohjolaan. Rauha Katainen keksi sen 11.9.2008 SOK:n myymälän varastossa ja toimitti tutkittavaksi. Luonnontieteellisen keskusmuseon nilviäisasiantuntija Ilmari Valovirta määrittäi lajiksi sagriinikotilon (*Cornu aspersum*) jota tarhataan Keski- ja Etelä-Euroopassa syötäväksi.

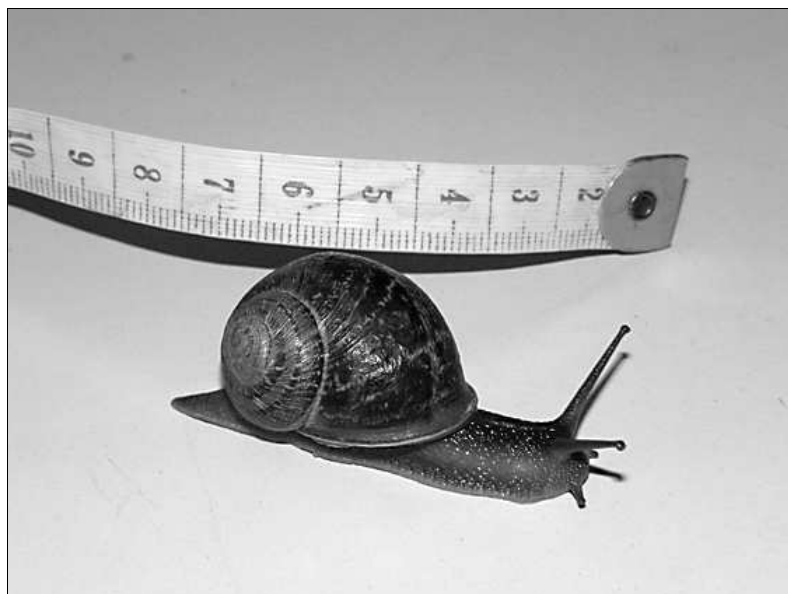
Harvoin aikaisemmin näitä kotiloita on vihannesten ja hedelmien mukana Suomeen asti kulkeutunut. Onneksi ne eivät pysty meillä ulkona talvehtimaan. Viileässä pidettynä tämä veitikka näyttää liikuvan vähän. Se nappaa vähän kaalia ja vetäytyy sitten itseensä eli kuoreensa mietiskelemään.

Lajia ei pidä sotkeman "tappajaetanaan" eli espanjansiruetanaan (*Agrion lusitanicus*). Ryhmänä etanat erottaa kotiloista heti se, että niillä ei ole "mökkiä selässä".

Jopa 15 sentin mittaisia siruetanoita löydettiin Ahvenanmaalta 1990-luvun alussa. Viime kesänä ne tappoivat paljon farma-reiden mansikoita. Nimitys *tappajaetana* johtuneen niiden tavasta syödä kuolleita lajitovereitaan. Ne eivät kuitenkaan kaveriteitaan tapa.

Sittemmin espanjansiruetana on levittäytynyt etenkin länsi- ja etelärannikoillemme. Ylä-Savosta emme tunne varmistettuja löytöjä.

Norjaan "tappaja" tuli 1988 ja on nyt 20 vuodessa levinnyt jo Bodöhön eli noin Sallan korkeudelle. Golf-virta tunnetusti lämmittää maan rannikkoa. Tänä vuonna Norjan hallitus myönsi puoli miljoonaa euroa nopeasti lisääntyvän tuholaisen kurissapitämiseen. Eräs keino on kaivaa puutarhaan salakuoppa-ansaksi olutsanko, johon viinapersot nilviäiset hukkuvat.

kuva: Pertti Kaarakainen

Suutari pamautti rintaan

Ei pidä käsittämän väärin. Rauhanmiehenä en ole tapellut suutarini kanssa. Tulipa vain kesällä (30.7.2008) käppäiltyä Sonkajärven syrjäsalolla Heinämäen entisen metsurikämpän (7058430:3554789) villiintyneellä pihalla. Pääskyt suihkivat aitan sisään, mesiangervot tuoksahtelivat. Oli hetki kunnan kesää sateiden välissä.

Silloin se tapahtui. Rintaan iski ihme kompiainen, pitkäsarvinen jääräpää. Tuli lentää pöristen ja tähtäili nyt pääpuoltani yli kaksi kertaa ruumistaan pitemmillä tuntosarvilla. Mitenkähän se mahtaa pitää noita antennoja lentäessään? Eivät kai ne ainakaan eteenpäin sojota?

Sen verran tiesin, että tuttavuutta oli hieromassa jokin tukkijäärä (*Monochamus*). Lajin tarkempaa selvitystä varten vangitsin sarviniekan ja liitin sen Iisalmen luontomuseon kokoelmiin.

Kari Heliövaaran Helsingin yliopistosta varmistettua määrityksen ilmeni, että kyseessä oli miespuolinen suutari (*M. sutor*), jota meillä on tavattu siellä täällä Pohjois-Lappia myöten. Se elää myös muun muassa halki Siperian aina Japaniin asti.

Varmimmin sarviniekan voi tavata paloja hakkuuaukioilla. Aikuiset järsivät havupuiden nilaa vaikkapa tukkikasoilla.

kuva: Uolevi Skarén

Puolisoaan paljon lyhytsarvisempi naaras munii esimerkiksi havupuukantoon, jonka kaarnan alla toukat nakertelevat nilaa pari vuotta. Lopulta ne koteloituvat syvemmälle käytäviinsä.

Suutari sukulaisineen on tärkeä hyönteinen sikäli, että se voi levittää pelättyä mäntyankeroista (*Bursaphelenchus xylophilus*). Tämä on alle millimetrin pituinen sukkulamato, joka voi joukkovoimalla tappaa täysin terveen männyn kahdessa kuukaudessa. Puu kuivuu pystyyn, kun johtosolukot tukkeutuvat.

Kuolleesta puusta suutarin toukat saavat koteloituessaan noita minimatoja ilmaputkistoonsa. Yhdessä kotelosta kuoriutuvassa aikuisessa suutarissa voi olla kymmeniätuhansia sukkulamatoja. Kun jäärä lentää aterioimaan havupuiden hentoihin latvuksiin, sen salamatkustajaloiset pääsevät uuteen puuhun ja kierto jatkuu.

Mäntyankeroista tavataan ainakin Pohjois-Amerikassa ja Itä-Aasiassa, joten sieltä tuotu puutavara on tarkkaan tutkittava. Japanissa lajia pidetään pahimpana metsätuholaisena, joka vuosittain tappaa miljoonia kuutiometrejä puuta.

Syyskuussa 2008 Elintarviketurvavirastomme (Evira) löysi eläviä mäntyankeroisia Portugalista tulleista puisista pakkauslaatikoista. Saastunut puutavara poltettiin. Mikäli loinen pääsisi metsiimme, seuraukset viennillemme olisivat vakavat. Toistaiseksi Portugali on ainoa EU-maa, jossa mäntyankeroista on tavattu.

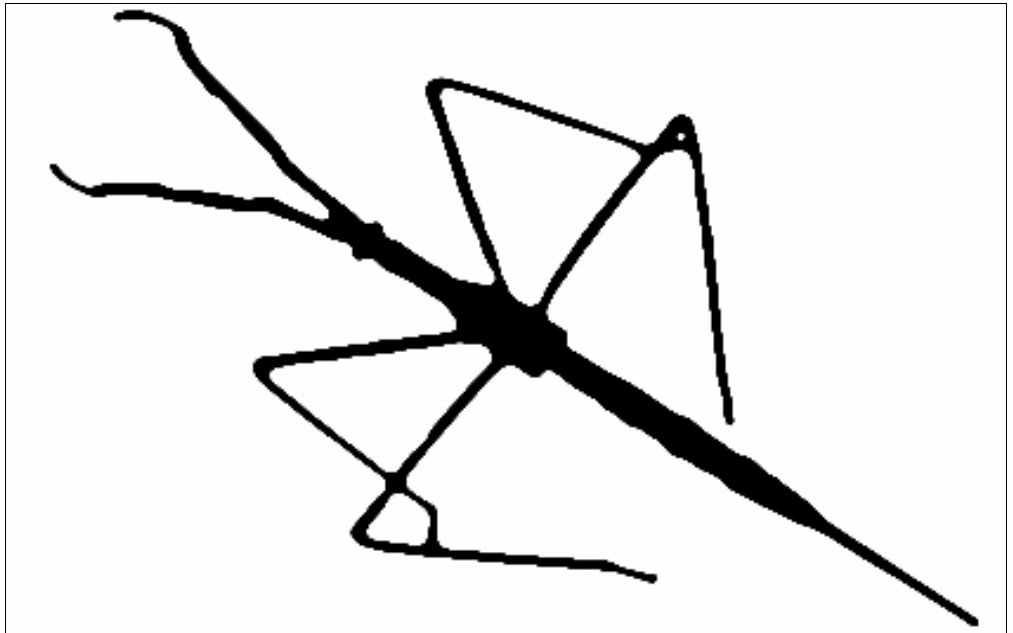
Sauvalude kalaverkossa

Viljo Heikkinen koki 18.3.2008 yllätyksen Lapinlahdella. Nerukoonjärven avannosta nousi harvasilmäiseen verkkoon tarttuneena kalojen ohella outo pitkäsäärinen kompiainen, sauvalude (*Ranatra lineaeis*).

Harva tätä veijaria on nähnyt, tai jos onkin, on luullut vaikkapa tikun pätkäksi. Kevättalvella niitä on kuitenkin joskus ennenkin tavattu avannoissa. Ehkä ne ovat olleet kalojen tapaan happea haukkaamassa.

Sauvalude on suurimpia hyönteisiämme, perälisäkkeineen jopa 60 mm pitkä. Takapiikki on hengitysputki, joka välillä työntyy pintaan ilmavaraston täydentämiseksi. Itse asiassa se muodostuu kahdesta kourusta, jotka voivat olla erilläänkin.

Tämä peto väijyy pikku hyönteisiä vesikasvien seassa. Rukoilijasirkan tapaan saalis napataan etujalkojen mutkaan. Sen jälkeen se heti imetään kärsällä kuivaksi. Varhemmin sauvaludetta pidettiin vain

piirros: Jarmo Yliluoma

Etelä-Suomen asukkaana. Puoli vuosisataa sitten todettiin, että se näytti olevan leviämässä Järvi-Suomessa. Nyt pohjoisimmat löydöt meillä ovat Pohjois-Pohjanmaalta.

On vaikea sanoa, onko lajin asuinalue todella laajentunut, vai onko otus vain jäänyt huomaamatta. Luulisi leviämisen olevan hankalaa, sillä sauvalude ei juuri harasta lentämistä. On mahdollista, että sen lentolihakset ovat surkastuneet, kuten serkullaan vesiskorpionilla (*Nepa*). Sauvaludeella kyllä olisi neljä siipeä, siististi selkään laskostettuina.

P-S:n saukkojen kuolinsyyt v. 77-08

Iisalmen Luontomuseo on yhteistyössä Kuopion museon ja poliisien kanssa pyrkinyt saamaan tutkittaviksi kaikki Pohjois-Savon alueelta kuolleina löydettyt saukot. Ruumiinavauksen yhteydessä kaikilta on otettu kallo, useimmilta myös nahka. Mahalaukut on tutkittu. Lisäksi muutamista on selvitetty ympäristömyrkyjä (Skarén 1988, 1992).

Muun muassa kannan suojelutarpeen seuraamiseksi on tarpeen pitää tilastoa todetuista kuolinsyistä. Ne näkyvät seuraavassa taulukossa.

	<u>n</u>	<u>%</u>
auto	120	50.8
katiska	71	30.1
kalakoukku	4	1.7
merta	10	4.2
kalanpyydykset yht.	85	36.0
majavarauta	2	0.8
conibears-rauta	8	3.4
piisaminrauta	2	0.8
raudat yhteensä	12	5.1
supik./minkinloukku	4	1.7
ammuttu	8	3.4
koira	3	1.3
huuhkaja	1	0.4
tulehdus	1	0.4
suolitukos	1	0.4
tapettu	<u>1</u>	<u>0.4</u>
	236	

Lisäksi 45 saukon kuolinsyy jäi epäselväksi (16.0 % kaikista eli 281 yksilöstä). Ne oli vain löydetty kuolleina, eikä ruu-

miinavaus paljastanut syytä. Osa saattoi olla jo muumioasteella.

Tärkeimmät kuolinsyyt olivat siis auto ja katiska: $191/236 = 80.9\%$. Näiden keskinäisessä suhteessa tapahtui 1990-luvun alussa käänne autojen osuuden kasvaessa (kuva 1). Silti tuon vuosikymmenen alussa vallinneen laman olisi luullut hiltsevän autoilua. Ehkä kuitenkin parantuneet tiet ja suuremmat nopeudet ovat kehityksen taustalla. Joka tapauksessa suunta on tilastollisesti merkitsevä ($X^2 = 7.82$): on alle prosentin mahdollisuus, että se johtuu sattumasta.

Katiskojen osuuden vähenemiseen voi olla muitakin syitä, kuten siirtyminen käyttämään vahvempia minkkiverkkokatiskoita, joihin saukko ei niin hevin mene. On myös mahdollista, ettei näihin pyydyksiin kuolleita enää ilmoiteta yhtä usein kuin ennen, mutta tätä tukevia havaintoja ei ole.

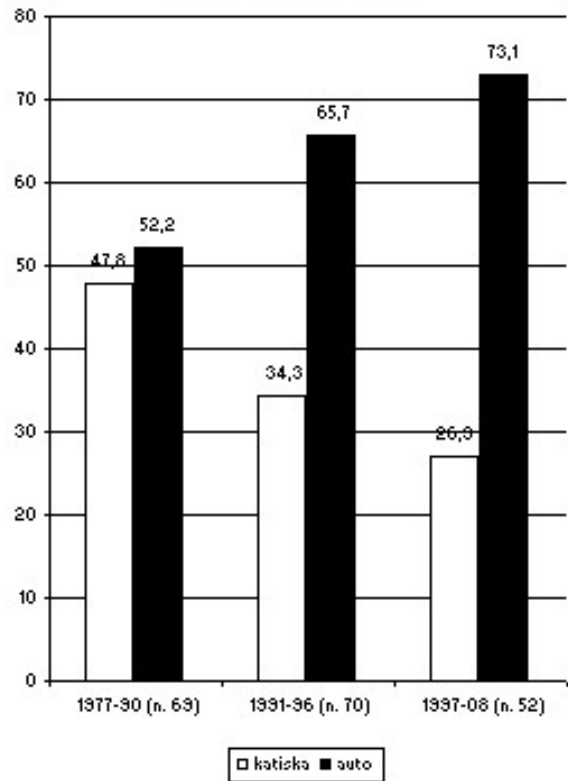
Taulukossa ammutuiksi merkityistä osa on surmattu luvanvaraisesti kalanviljelylaitoksilta. Yksi ammuttiin "minkkinä" ja kaksi "majavina". Lisäksi erästä auton alle jäänyttä oli ensin ammuttu savikiekko-panoksella.

Erästä rautoihin jääneestä taas löytyi pienoiskiväärin luoti, joka ei ollut sitä tappanut. Kerran tuotiin sorsastuskauden alkaessa "kuolleena löydetty" saukko, joka oli vielä miltei lämmin, haulikolla ammuttu. Löytäjä anoi sitä itselleen, turhaan tietysti.

Kirjallisuus:

Skarén,U. 1988: Chlorinated hydrocarbons, PCBs and cesium isotopes in otters (*Lutra Lutra*) from Central Finland. - Ann.Zool.Fennici 25:271-276.

Skarén, U. 1992: Analysis of one hundred otters killed by accidents in Central Finland. IUCN Otter Specialist Group Bulletin 7:9-12.

Saukkojen yleisimmät kuolinsyyt suhteessa toisiinsa

Uolevi Skarén

Saukkoa ammuttiin lisalnessa

Metsästäjien joukossa on yhä lurjuksia, jotka pilaavat koko harrastajakunnan mainetta. Juhani Partanen huomasi 7.9.2008 saukkovainaan Pielavedentie 510 kohdalla tienpenkan heinikossa, lähellä Porolahtea.

Ruumiinavauksessa paljastui yllätys: otusta oli ammuttu 2.8 mm savikiekko-hauleilla, joita löytyi ihon alta pääpuolesta. Tähän eläin ei kuitenkaan ollut kuollut.

Ampumisen jälkeen saukko oli noussut tielle ehkä enemmän tai vähemmän sekavassa mielentilassa. Sen jälkeen saatu iso ruhje viittaa auton iskemään. Runsas sisäinen verenvuoto rintaontelossa oli lopullinen kuolinsyy. Kuolemasta oli ehkä

neljä tai viisi vuorokautta, koska turkissa mönki jo 3 mm pituisia raatokärpäsien toukkia, vaikka päivälämpö oli vain +13 C.

Eläin oli aikuinen, noin viisikiloinen muutoin hyväkuntoinen uros.

Mikäli tätä saukkoa oli ammuttu veteen, tapaus on jälleen varoittava esimerkki tuosta tavasta. Uivasta majavasta ja saukosta ei näy pinnalla juuri muuta kuin nyrkinkokoinen pää. Poliisillekin on ilmoitettu tapauksia, joissa majavajahdin tuloksena vedestä onkin nostettu - saukko.

Kuitenkin laki kieltää ampumasta eläintä jota ei varmasti tunne.

Ylä-Savon liito-oravat 2007

Kannan seurannan merkeissä pyrittiin jälleen tarkastamaan edellisvuotiset esiintymispaikat (ks. Skarén 2006a). Muutama niistä on yhteisiä Tarmo Saastamoisen Iisalmen kaupungin kaavoitustyössä löytämien kanssa.

Pöllöpöntöt

Näistä oli varpuspöllölle tehtyjä 12: Sonkajärvellä (S) 6, Iisalmissa (IIS) 3 ja Rautavaaralla (RV) 3. Pikku pöllöjä tai liitureita ei näkynyt, mutta useassa asuintalitiainen.

Pääosa (41) pöntöistä oli tarkoitettu helmipöllölle (lentoaukko yli 60 mm). Liiturit eivät niissä pesi, mutta voivat pipanoida katolla ja joskus kerätä niihin norkko-varastoja. Ympäristöt sopisivat *Pteromykselle*.

Nyt vain kolmessa (7.2 %) näistä asui helmipöllö (Skarén 2007a). Niinpä aina-kaan pöllöt eivät olisi liittäjiä häirinneet. Vain kolmen (siis 7.2 %) katolta löytyi liituripipania. Ne olivat samat pöntöt kuin vuotta varhemmin. Suluissa on pönttökortiston numero. VIE= Vieremä, LL= Lapinlahti:

1) 35230:70513, IIS, Ilomäentie, Kivimäki (12). 15.4. katolta kerätyt pipanat laskettiin: peräti 2193 kpl! Niiden lisäksi puun tyvellä oli kymmeniä. Vieressä on vanha, sakea kuusikko ja 50x4 m lepikko. Lähellä on myös liiturimittainen pönttö (112), mutta 12.4. se oli jostakin syystä taas käymätön.

2) 35256:70518, IIS, Myllypuro (14). 19.4. alla oli 13 pipanaa.

3) 35082:70666, VIE, Pärekoski (82). Muutamia pipania 29.3. ja 13.5.

Liiturit olivat kadonneet kolmelta pöntöltä: S, Konttipuro (29), S, Huutokoski (78) ja IIS, Neulatammi (107). Näistä paikoista vain Huutokosken pöntön lähellä on tehty hakkuita suhteellisen hiljattain. (Ks. myös C 2 ja C 12).

Liituripöntöt

Ellei ollut pesintää tai aikuista sisällä, nämä pöntöt tutkittiin tavallisesti vain kerran keväällä, aikapulan takia. Niinpä olin käynyt LL Välijoen pöntöllä (119) ensi kerran 6.4.07 näkemättä liiturimerkkejä. Ohi kulkiessani päätin kuitenkin vilkaista paikkaa vielä 20.5.

Pönttöpuun viereisten kuuden vakiohaavan alta löytyi muutama tuore pipana, joten kiipesin katsomaan. Pesäkolo oli täynnä pehkuu, vasta ihan pohjalta löytyi aikuinen liituri, ehkä uros. Se ei hevin suostunut poistumaan asunnostaan. Lopulta sujutin allensa hansikkaan - ja otus pinkaisi yläpuuhun. Panin pehkut takaisin, tulin alas - ja veijari liittää läpsähti

kuva: Uolevi Skarén

viereisen haavan runkoon, kiepsahti sen toiselle puolelle ja katosi.

Arvelin sen menneen tikankoloon, mutta niitä ei ollut. Kierrettyäni turhaan puuta huomasi sen lopulta kyhjöttämässä ison oksan hankaan painautuneena. Nyt vasta tajusin, miten loistava suojaväri hopeanharmaa on haavan pintaa vastaan. Jälleen osoitus haavan tärkeydestä! Odotin valokuvausta varten otuksen liikkeellelähtöä muutaman minuutin, mutta se ei hievah-
tanutkaan.

Liiturit näyttivät pääasiassa pysytelleen vanhoilla pöntöillään. Seuraavassa on tilan säästämiseksi jätetty pönttönumeron jälkeen pois koordinaatit, mikäli ne näkyvät vuoden 2006 raportissa. Asuttuina olivat:

- 1) (117), IIS, Liitteeläntie, Kivimäki. Ainoa pesintä tänä keväänä. Siitä tulee erillinen raportti myöhemmin.
- 2) (129), IIS, Koljonvirran niska. Pipania 29.3., läheisten rantahaapojen alla paljonkin. 7.9. tutkin viereisen J.Ahon museon rakennukset: ei merkkejä.
- 3) (130), IIS, Haukiniemi. Pipania 3.4., ei enää 9.5.
- 4) (-), IIS, Paloivuori, Nouvanlahti. Tarmo Saastamoinen näki 12.4. paikan 8 pöntön viereisten isojen kuusten alla pipania. Lisäksi nämä pöntöt ripustanut Matti Kärkkäinen kopisteli niitä 17.6., jolloin yhdestä tuli ulos aikuinen, joka palasi heti takaisin pesään.
- 5) (121), IIS, Ohenmäki, Saarinen. Pipanoita todettiin 4.5. ja 19.5.
- 6) (100), IIS, Lammaspuro, 35175:70673. Uudesta pöntöstä poistettiin tiaispesän alku. Viereisen kaksoishaavan alla oli 6.5. kymmeniä pipanoita.
- 7) (136), IIS, Vanha hautausmaa. Pönttöä

ei tutkittu, mutta sen alla oli pipania 3.4. 8) (115), VIE, Kiuruvedentie x Ouluntie. Pipania 29.3. Talon asukas kertoi liiturin nähdynkin tässä pihapiirissä maaliskuussa.

9) (85a), S, Sukeva, Kaapinkoski. Pipania 14.4., kosken rantakuusen alla 7.5. jopa satoja.

10) (126), S, Sukeva, Iskolan th. Pipania 2.4. ja 7.5.

11) (78b), S, Sukeva, Huutokoski. 22.3. oli pipania, ei enää 7.5.

12) (119), LL, Välijoki, 20.5. pipania + ad sisällä: ks ed alku.

13) (128b), SOT, Petäjäkoski. 10.4. pari pipanaa puun alla.

Seuraavassa tiivistelmä liituripönttötilanteesta 2007. Plus = katolla tai alla pipania, tai/ja sisällä liitureita:

	+	-	n
Iisalmi	7	4	11
Sonkajärvi	3	5	8
Lapinlahti	1	2	3
Vieremä	1	-	1
Sotkamo	1	-	1
	13	11	23

Muut havainnot

Entiseen tapaan tässä ovat ne havaintopaikat, joiden vieressä ei ole ollut pöllö- tai liituripönttöä. Ellei koordinaatteja ole mainittu, ne näkyvät jo vuoden 2006 raportissa.

1) IIS, Kiviranta, NE-kaupunginpuutarha. 4.4. kymmeniä pipania pohjoisamerikkalaisten okakuusten (*Picea pungens*) alla. Nämä sopivat karkeakaarnaisina ja sakeina hyvin liiturille.

2) IIS, Pihlajaharjun suojelumetsä. Kanta romahtanut, mutta metsäautotien itä-

Liito-orava pesäpöntön luona. Kuva: Uolevi Skarén

puolen 8 ison haavan alla vielä 13.5. 4-5 pipanaa.

3) 35188:70454, IIS, Rasinkallio. 17.4.-16.5. paljon pipania kuusten ja haapojen alla. Alue rauhoitettiin viime hetkellä (Skarén 2007b).

4) 35106:70487, IIS, Venakkoniemi. 30.5. Tarmo Saastamoinen löysi pipania tältä kaavoituksen ja rakentamisen uhkaamalla alueelta (Iisalmen Luonnon Ystävät 2007).

5) 35100:70518, IIS, Makkaralahti. 3.6. ilmestyi aikuinen Hakakadun rivitalon betoniseinälle (Roth 2007).

6) 35271:70509, IIS, Sirviön havaintometsä. 16.7. yksinäisen jättikuusen alla joitakin kymmeniä talvipipania, jotka olivat säästyneet ilmeisesti "sateensuojassa".

7) 35126:70519, IIS, Kilpivirtaniska. 17.5. pönttö asumaton, mutta 50m päässä ison kaksihaaraisen rantahaavan alla joitakin pipania (tutkin 22 haapaa). Viimeksi tässä haavikossa näin pipania 18.5.2000.

8) KIU, Rapakkojoki. Teppo Ruotsalainen löysi kuusikostaan 13.5. joitakin kymmeniä pipania.

9) S, Sukeva, Hietakosken nuotiopaikka. 14.1. kuusen alla 5-6 pipanaa.

10) S, Matkusjoki, Venäänkoski. 12.5. joitakin pipania.

11) 35325:70558, S, Holinkallio (Petäjä-mäentietä 1,5 km). 20.5. neljän

ison tikankoloisen haavan alla satakunta pipanaa. Tämä on vanha, joskus löytämäni paikka, jossa ei käyty 2006.

12) 35112:70481, LL, N-Onkivesi, Vanhaniemen S-kärki. Vuoden 2006 raportissa pohjoisempina niemessä olevat telkänpöntöt luettiin liituripöntöiksi, koska kolmessa oli asuttu. Nyt ne olivat autiot, mutta niemen S-kärjen kuusikossa löysin 20.7. pari pipanaa tutkittuani 20 isointa kuusta ja kuusi haapaa. Kanta näyttää siis kituvan.

13) 35818:70513, RV, Pahamäki. 18.5. sata pipanaa rotkon alemman lammen lähellä ison haavan alla. 21.5. tarkastetut itärinteeseen 15 haapaa asumatta.

Autioituneita paikkoja

1) 35118:70335, LL, Martikkala, Harju. Onkiveden rannalla Pekka Erosen mökillä ei 21.7. näkynyt merkkejä, vaikka paikka sopisi: isoja kuusia, jokunen kookas haapa. - Vuonna 2005 pihassa kuoli aikuinen liituri pystyssä olleeseen metriiseen muoviputkeen. Oli löydettyäessä henkitoreissaan, haudattiin.

2) 35051:70728, VIE, Kettumäen autiokoulu. Rauno Rönkön mukaan liituri on asunut pihassa useita vuosia sitten, kunnes suotuisa alue supistui hakkuissa. 10.11. katsomiini isojen puiden alla ei ollut pipania. Viimeinen havainto on kesältä 2006, jolloin 230 m päässä naapurin

pihassa nähtiin yksi.

3) IIS, Ohenmäen entinen varikko. Vuosittain katsomiini vakiopuiden alla ei enää mitään. (Tarmo Saastamoinen löysi 2008 Pienijärven N-puolelta hyvän esiintymän).

4) S, Jyrkän Haapakoski. Keväällä ei enää merkkejä.

Johtopäätöksiä

Tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että

1) Alueen liiturikanta on kuluneen vuoden aikana kokonaisuutena pysynyt jokseenkin ennallaan. Tätä kuvaa tilasto kailta liituri- ja pöllöpöntöiltä:

	<u>+,n</u>	<u>+,%</u>	<u>-</u>	<u>n</u>
2006	20	26.7	55	75
2007	19	25.3	56	75

2) Kanta on epätasaisesti jakautunut keskittyen etenkin Iisalmeen ja yleensä pihoihin, puutarhoihin ja hautausmaihin. Syynä lienee se, että näillä alueilla on säästynyt suuria puita ja hyviä ruokamaita. Kaavoitus ja rakentaminen ovat uhkana, esimerkkinä Luuniemen kohtalo.

Sirkka Heiskanen-Mäkelä

Varpuspöllö

Palasimme matkalta myöhään sunnuntai-iltana 14.9.08 havaitsematta mitään erikoista, mutta kun mieheni Martti Mäkelä maanantaiaamuna 15.9.08 (n. klo 9) läksi ulos, hän pysähtyikin ulko-ovelle ja soitti minulle (toiseen kerrokseen) matkapuhelimellaan: ”Tule alas niin näet jotain hyvin hauskaa!”

3) Ylä-Savosta tunnetaan enää vain muutama luonnonvarainen liiturimetsä. Niiden säilyminen olisi hyvin tärkeää jo pelkästään ihmisestä riippumattomien kannanvaihteluiden seuraamiseksi. Liiturit voivat väliaikaisesti kadota tällaisistakin paikoista, kuten edellä on nähty.

4) Liiturit näyttävät vuodesta toiseen pääsääntöisesti suosivan entisiä asuinpaikkojaan.

Lähteet

-Iisalmen luonnonystävät 2007: Lausunto Venakkoniemen asemakaavasta. Diaarinumero 570/2007.

-Roth, S. 2007: Liito-orava tupsahti talon ikkunalaudalle. Iisalmen Sanomat 4.7.07.

-Skarén, U. 2006a: Ylä-Savon liito-oravat keväällä 2006. Iisalmen luontouutiset, s. 12-18.

- Skarén, U. 2006b: Ylä-Savon helmipöllöt 2006. Iisalmen luontouutiset, s 22-24.

-Skarén, U. 2007a: Ylä-Savon pöllöistä 2007. Iisalmen luontouutiset, s. 16.

-Skarén, U. 2007b: Tapaus Rasinkallio. Iisalmen luontouutiset, s. 13.

Kiitokset Tarmo Saastamoiselle havaintotiedoista.

Tämä ”hauska” oli niin kiinnostava, että sen nähtyäni palasin hakemaan kamerani, ja - sillä välin kun mieheni yritti soittaa Luontomuseolle. Ulko-ovemme edustalla töröttävän jalkaharjan alle oli – ehkä ovilasiin törmättyään – kyyristynyt (luultavasti nuori) varpuspöllö! Se ei näyttänyt (ainakaan pahasti) vahingoittuneelta, vaan tuntui – paikaltaan hie-

kuva: Sirkka Heiskanen-Mäkelä

vahtamatta ja päätään sille ominaiseen tapaan vaakatasossa liikuttaen – tarkkailevan minun liikkeitäni lasin takana.

Tämä kaksisuuntainen tarkkailuhetki päättyi kuitenkin pian, sillä ovemme eteen ajoi polkupyörällä nuori nainen ja pöllö lennähti tiehensä. Tyttö ei ilmeisesti kunnolla edes havainnut lintua eikä osan-

Pertti Kaarakainen

Huuhkajavierailu maatilalla

Marraskuun 5. päivä soitti maanviljelijä Risto Loiva Lappetelän kylältä pelastaneensa huuhkajan lietesäiliön pohjalta, johon oli tyhjennyksen jälkeen jäänyt lietettä noin 15 cm.

Lintu oli ollut siellä ilmeisesti harakoitten tai varisten houkuttelemana jo ainakin pari päivää. Pojan tytär Siiri oli huomannut linnun jo edellisenä päivänä kertoen isälleen siellä olevan pöllön, isän mieles-

nut sanoa, minne se katosi. Itse epäilin ensin, että se oli lentänyt piiloon ulkoven vieressä sijaitsevaan paloletkukaappiin, jonka ”ovena” on sopivan kokoinen aukko, mutta luultavasti pöllö vain pyörähti kulman taa talon itäpäädyn puolelle. Sen jäljiltä löysin – sekä oven edustalta että muualta talon ympäriltä ja jopa omalta (toisen kerroksen parvekkeeltamme!) – paljon höyheniä, niin untuvia kuin sulkia, jotka mielestäni todistivat yön aikana käydystä taistelusta saalistajan ja saaliin kesken.

Lintu jäi oleilemaan pariksikin viikoksi metsänomaiseen pihapiiriimme tai lähinaapurustoon, jonka avarilla pihoilla on runsaasti vanhoja mäntyjä lukuisine (myös tikkojen kaivamine) koloineen.

Idyllisestä (eli funkis-ideologisesta) pihapiiristään huolimatta talomme sijaitsee täydellisessä kaupunkiympäristössä (melkein Karjalankadun kulmassa). Varpuspöllön esiintyminen näin tiiviisti asutetussa ja vilkkaasti liikennöidyssä maisemassa osoittanee, että petolinnut ovat myös täällä kaupungistumassa!

tä se oli vain kuivunut lantakokkare. Tarkennuksen jälkeen lintu osoittautui huuhkajaksi. Isona lintuna se ei päässyt sieltä lähtemään pois ja useat yritykset vain pahensivat tilannetta, sotkien höyhenpeitteen lietteeseen.

Risto luontoa rakastavana ihmisenä otti linnun hoiviinsa. Varoen vain nokkaa, tietämättä kuinka vaarallisia pöllöjen kynnet ovat puolustusaseina, pesi linnun

aivan kokonaan suihkulla. Myöskin kynsien välit olivathan paikat menneet huonoon kuntoon seikkailun tuoksinassa. Kuivatus kuitenkin jäi linnun itsensä hoidettavaksi pannuhuoneen lämmössä. Ruokana sille oli tarjottu jauhelihaa ”paremman puutteessa”. Lisäksi ”operaation” jälkeen otettiin valokuvia lasten kanssa, linnun käytös oli hyvin luottavaista, palkkioksi tuli muutama silmänisku hyvästä hoidosta.

Aamulla 6.11. lintu oli muuttunut höyhenpiteeltään jo hyvään kuntoon jolloin

Uolevi Skarén

Valkoselkätikka lialmessa

Syyskuun 2008 lopulla tikat vaelsivat tavallista huomattavammin. Käytikköjen ohella etelärannikkoja pitkin länteen liikkui pikku- ja pohjantikkoja, jopa palokärkiäkin (Helsingin Sanomat 27.9.2008). Ehkä tähän joukkoon kuului myös se valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*), jonka yllättäen kohtasin poiketessani Kihlovirran katselulavan (70520:35009) laavulle 27.9.08. Suhteellisen peloton naaras naputteli isoa raitaa kymmenen metrin päässä, joten kiikarilla kaikki tuntomerkit näkyivät hyvin alaperän vähäistä punaväriä myöten. Pian vaellusvietti ajoi tikkaa taas eteenpäin.

Tämä oli 45 vuoteen toinen kerta kun kohtasin valkoselän Ylä-Savossa. Ensimmäinen sattui hiihtoretellä 6.2.2004 Rautavaaran Tiilikkaajoella Tervakosken lähellä (70486:35532). Tuolloin koiras koputteli haapapötkelöä vesottuneella hakkuuaukealla äännellen vaimeasti *jyb*. Ruokolaisen ja Kauppisen mukaan

se tuotiin ulos, jossa hetken mietittyään se lensi ensin joitakin kymmeniä metrejä, sitten vähän lisää isoihin haapoihin josta varikset ja harakat valtavalla häirinnällään saivat sen etsimään parempaa näkösuojaa. Lähtöpalkaksi lintu antoi ottaa hienosta höyhenpuvustaan vielä muutamia kauniita kuvia

Sukevan Saukkosuolla vankilan lietealtaalla kävi vielä huonommin. Sielläkin huuhkaja oli laskeutunut liejuun, mutta kuoli sinne.

(1999) laji on ilmoitettu Rautavaaralta edellisen kerran heinäkuussa 1935 (Kuopion ja Pohjois-Savon linnusto).

Iisalmen luontomuseossa on lisäksi pari maallikkojen valkoselkätikasta ottamaa valokuvaa, jotka varmistavat määrittelyksen:

1) Pirjo Katainen kuvasi 22.-27.12.2001 pihatalilla vierailleen Sonkajärven Vänninmäellä (Pellonpääntie 169).

2) Eero Mähönen näppäsi 1990-luvun alussa Iisalmen Soinlahdessa kuvan niinikään tiaisläskiä nauttineesta linnusta. Tämä kaakokoinen, suojelukiis-tojakin aiheuttanut tikka on siis Ylä-Savossa yhä vain kiertelevä harvinaisuus.

Rengastettu tuulihaukka Kirmalla

kuva: Jarmo Yliluoma

Pertti Kääriäinen löysi 26.8.2008 omakotitalonsa pihalta hiljattain kuolleen tuulihaukkanaaraan. Ilmeisesti lintu oli törmännyt ikkunaan. Lasihan heijastaa maisemaa, joka näyttää siivekkäistä jatkuvan. Sitä paitsi jotkin saalistaan ajavat haukat saattavat rysähtää lasin läpi pirttiinkin, mikäli ovela jahdattava väistää viime hetkessä.

Uolevi Skarén

Lintuharrastukseni alku

Muutettuani Helsinkiin 1947 olin aluksi kiinnostunut etenkin hyönteisistä luokkatoverini Kalevi Pusan myötä. Yllättäen näen nyt muistiinpanoistani, että Kalevi kertoi tuolloin vielä saaneensa Ilmalasta apolloperhosia!

Pian lintuharrastus tuli tärkeämmäksi. Aloin opetella lajituntemusta keväällä 1948, 12-vuotiaana. Kipinä lähti var-

Viimemainitusta ei nyt ole ollut kyse. Tuulihaukkahan on varsinainen myyräspesialisti, joka väijyy saalistaan leluttelemalla pellon yllä paikoillaan helikopterin tavoin.

Vainajan jalassa oli rengas S 248 743. Tämän perusteella Rengastustoimisto selvitti huono-onnisen koukkunokan esihistorian. Se oli merkitty juhannuksena 2005 Kauhajoella pesäpoikasena. Niinpä lintu oli siirtynyt 289 kilometriä itäkoilliseen noin kolmessa vuodessa ja kahdessa kuu-kaudessa.

Tuulihaukka voi luonnossakin elää huomattavasti pitempään: vanhimmat rengastustiedot ovat yli kymmenvuotiaista. Eläintarhojen turvatuissa oloissa moni laji saavuttaa paljon korkeamman iän kuin luonnossa. Kerrotaan jopa yli satavuotiaista isoista papukaijoista.

maankin Norssin Luonto-seurasta sekä L. Arvi P. Poijärven innostavasta opetuksesta.

Vuonna 1949 Luonto-seura teki retken Viikiin, raitiovaunulla mentiin. Seniorioppaita olivat Markus Brummer, Elmo Kajoste, Lasse Sammalisto ja Risto Valjakka, kaikki sittemmin tunnettuja biologeja.

Kyhmyjoutsenpoikue Kallvikissa syksyllä 2007. Kuva: Uolevi Skarén

Ensimmäisen kiikarini (6 x 30) sain hankituksi keväällä 1950 hintaan 4000 markkaa. Se oli Amerikan ylijäämävarastosta, mutta aivan kelvollinen kapine. Siitä alkoi tarkempi havaintokirjan pito. Retket tehtiin polkupyörällä, aluksi lähinnä Merisatamaan ja Kaivopuistoon. Sitten minun reviiiri ulottui Laajalahden ympäri, Vanhankaupungin lahdelle ja idässä Skatan niemelle. Vuoden 1950 alussa tutustuin satamassa tunturikiuruun, meri- ja isolokkiin. Viikin latojen luona oli tuolloin vielä peltopyytä.

Ensimmäisen koskikarani näin Vantaan Pitkäkoscikella, missä se piileskeli vahvan rantajään alla onkalossa, tuli sitten ulos niailemaan. Pamautettuani paperipussin lintu hyppäsi korkealle ilmaan ja katosi luolaan. Myöhemmin keväällä huristeltiin pyörällä aamumuuttoa seuraamaan Kaivopuiston huipulle, usein ennen koulun alkua. Siellä olivat myös esimerkiksi Pentti Linkola kavereineen. Heiltä sai apua, jos ei jotakin siivekästä tuntenut.

Liejukana tuli tutuksi Ison Huopalahden viemäriputken päässä, johon huhtikuussa "plutasin". Kun samalla retkellä piikkilanka oli repinyt housuni, sain haisevana palatessa helposti tilaa ympärilleni Munkki-

niemen ratikassa.

Samana keväänä Viikissä pesi Hakalan metsässä tuulihaukka. Keräsin pesän alta sen oksennuspalloja, joista määritin pikkunisäkkäiden luut. Joukossa oli outoja koukkuja, joiden alkuperää en arvannut. Niinpä ajoitin Eläinmuseoon kysymään. Hetken mikroskopoinnin jälkeen tutkija totesi: nämähän ovat longicorniksen mandippeleita! Vasta paljon myöhemmin opin, että se tarkoitti sarvijäärien alaleukoja.

Pojjärvi vei biologiluokkamme keväisin linturetkelle. Muistanpa miten hän kerran

Valkoposkihanhet ovat nykyään tavallisia Helsingin rannoilla. Kuva: Uolevi Skarén

Meilahdessa ihmetteli outoa, sujuvaa laulua erään huvilan pihalehdossa. Sanoin, että sehän on kultarina! Olin opetellut sen Kreikkalaiskatolisella hautausmaalla, jossa niitä konsertoi yhtäaikaan kuusi yksilöä.

Rantautunut valkoposkihanhi oli tuolloin Helsingissä suuri harvinaisuus. Kallvikissa sellainen laskeutui 5.6.1950 eteeni 30 metrin päähän lietteelle. Myöhemmin kohtasin jollakin retkellä tuntemattoman senioriornitologin, joka kertoi tapauksesta: ”se Skarén tekee ihan mahdottomia havaintoja...”

Eräs lintuharrastukseni alkuvuosien juhlaletki oli 22.-23.5.1954 Helsingin ulkosaaristoon, Länsi-Tonttuun. Se on korkea, pieni kalliosaari avomeren partaalla. Tuolloin ei vielä puhuttu arktikasta eli pohjoisten lintujen massamuutosta, mutta satuimme sen kohdalle. Mukanani olivat Luontoiltoista tuttu Kauri Mikkola ja Ylioppilaskunnan Laulajien solistina ja Ren-

gastustoimiston johtajana sittemmin kunnostautunut Pertti Saurola. Molemmat ovat nykyisin professoreita.

Aloimme seurata muuttoa heti herättyämme kello 5.30. Se oli uskomatonta lintutulvaa, muiden muassa 45 mehiläishaukkaa, joista suurimmassa parvessa 21 lintua, lähes 40 000 allia, yli 500 sepelhanhea, 315 kiljuhanhea, 400 pilkkasiipeä... Suuryllätys oli kyhmyjoutsen, tuolloin Suomenlahdella tosi harvinaisuus, nykyisin jokapäiväinen näky. Päivän kruunasi arktinen leveäpyrstökihi, kaikille uusi tuttavuus.

Niin vain yli 60 vuotta sitten aloitettu harrastus on kestänyt. Se on tuonut muiden hobbyjen kera sisältöä elämään. Koskaan ei ole aika käynyt pitkäksi.

(Synt. 8.4.1936 Tampereella, opiskelu Helsingissä (FT), Iisalmen Tyttölyseoon 1963, biologian emeritus lehtori Iisalmen lyseosta 1999).

Pertti Kaarakainen

Vähän kalastellen ja lintujen muuttoa seuraten

Laulurastas, kuva: Jarmo Yliluoma

Teimme kalastusreissun Kuhmon Syväjärvelle 18-20.9.2008. Toisen päivän aamuna lähdin ongelle kello 6:30, rannalla oli aivan hiljaista.

Noin tunnin kuluttua alkoi kuulua kova meteli, lähinnä rastaiden ääniä, jotka voimistuivat koko ajan, selkäni takana mäntykangas täyttyi mekastavista linnuista. Äänien perusteella siellä oli ainakin räkätti- ja punakylkirastaita, saattoi toki

mukana olla myös jokunen kulorastas, käpylintuja ja variksia.

Lampi, jonka rannalla olin ongella, oli noin 400m pitkä ja 150 m leveä. Pian alkoi tapahtua, linnut lähtivät lentoon valtavina parvina, hetken päästä ajattelin yrittää laskea lintujen määrää, niitä meni koko ajan lammen yli samaan suuntaan .

Tein mielessäni noin 50 linnun parvia,

joita sitten ynnäsin yhteen. Muuttoa kesti noin tunnin verran, jonka jälkeen tuli aavemaisen hiljaista, muuttavien lintujen määräksi sain laskettua 15000, ennen laskuni alkua meni yli jo satoja lintuja.

Päivän aikaan muutti valtavasti rastaista samaan suuntaa etelää kohden, olisi jännä tietää kuinka monta kymmentätuhatta lintua ko. paikan sivuutti, ja entä muualta sen alueen ulkopuolelta.

Pertti Kaarakainen

Auringonkukan siemeniä

Auringonkukan siemenistä tulee puute tänä talvena, hinta on kivunnut huimiin lukemiin nousten viimevuotisesta lähes puolella. Suomi on maailman maista harvinaislaatuinen, koska meillä ruokitaan talvilintuja hyvin paljon. Kaikkein suosituin ruoka on juuri auringonkukan siemenet, jotka lähtömaa tai varasto on säkittänyt noin 25 kg säkkeihin.

Nyt kun on tullut ”buumi”, että kaikesta mahdollisesta pitää tehdä biopolttoainetta, siementenkin on havaittu siihen sopivaksi raaka-aineeksi, niitä kuskataan rekakuormittain jalostukseen, näin viljelijä (kai) saa siitä helpommalla paremman hinnan ja tietysti suuntaa markkinoinnin sinne.

Pertti Kaarakainen

Tule ostoksille luontomuseoon!

Luontomuseolta satavana omakustannushintaan mm seuraavia tuotteita:
Auringonkukansiemeniä, kookospähkinöitä, (erinomaista ruokaa linnuille esim.

Maahantuojat, jotka niitä tuovat Suomeen, hinnoittelevat siemenet lähes mielivaltaisesti saantivaikeuksiin vedoten. Kaikesta huolimatta LUONTOMUSEO sai Vieremältä hankituksi jonkin verran tavaraa, joten käykääpä meiltä niitä ostamassa. Samoin on käynyt iهران, tai läskin, kuinka itse kukin sitä kutsuu, vähittäiskauppa ei sitä enää saa myydä, koska EU direktiivi kieltää sen myymisen jostakin ihmeen syystä.

Nykyään on kaupasta saatavilla vain joko palloja tai pötköjä, joissa on rasvaa ja siemeniä

iهران tilalle), pesupähkinöitä ja pesupähkinä jauhoa (luonnonmukaiseen pyykin pesuun), luontoaiheisia postikortteja, julleista, linnunpönttöjä ym.

Jarmo Yliluoma

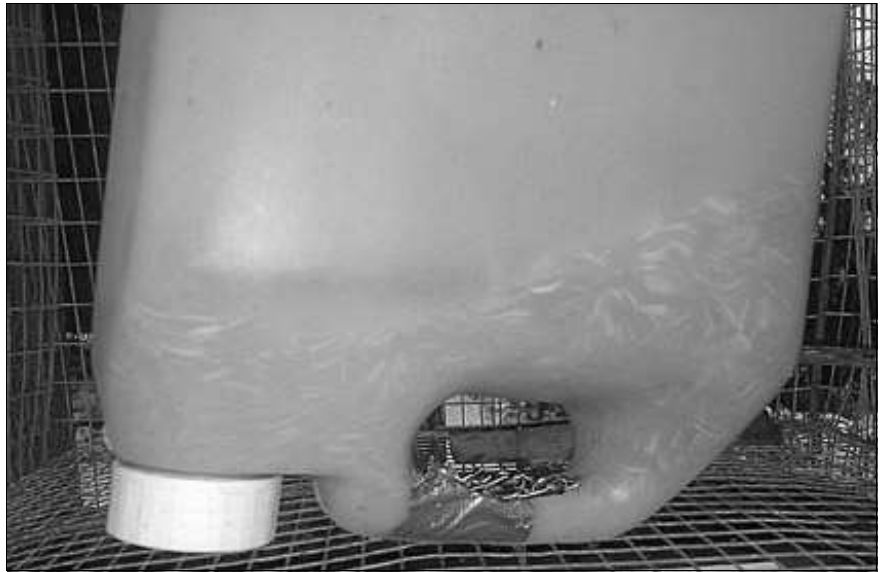
Kierrätettävä ruokinta-automaatti

Olimme marraskuussa vierailulla Sonkajärven Oinasjärvelä Saarisilla. Talon väki oli kehittänyt monenlaisia ruokinta-automaatteja. Erityisesti yksi kierrätettävä malli kiinnitti huomion.

Ruokintalaite oli tehty vanhasta mehukanisterista. Joka oli käännetty ylösalaisin. Varsinainen ruokapaikka sijaitsi kanisterin kantorivassa, ks. oheinen kuva.

Laite voi ripustaa esim. rautalangoilla. Tehdään reiät alaspäin olevan kanisterin seinämän yläosaan. Niin että siitä voi pujottaa rautalangan läpi. Lopuksi koko kompu ripustetaan vaikka oksaan.

Automaatin täyttö tapahtuu seuraavasti: otetaan laite roikkumasta ja aukaistaan

kuva: Jarmo Yliluoma

korkki. Tästä aukosta on hyvä sujuttaa vaikka auringonkukan siemeniä.

Mitä leveämpi kanisteri on sitä paremmin se suojaa siemeniä kastumiselta ja mahdolliselta salmonellalta.

Kiitokset vielä isäntäperheelle hienosta esittelykierrroksesta!

Pertti Kaarakainen

Kuopion museon vierailu

Joulukuun 12 pv saapuivat vierailulle Kuopion museonjohtaja FT Pertti Renvall, sekä intendentit FM Outi Vainio (vastuualueena kasvit), FM Jukka Kettunen (vastuualueena hyönteiset ja muut selkärangattomat) ja FT Jukka Kauppinen (vastuualueena linnut ja nisäkkäät).

Tutustuimme Iisalmen Luontomuseon näyttelyihin sekä kokoelmiimme, kerroimme Heille erilaisista näytteistä, museon historiasta, toiminnasta sekä Iisal-

men Luonnon Ystävien yhdistyksestä. He kertoivat myös Kuopion museon toiminnasta, sekä maakuntamuseotoiminnasta ja sen tuomista yhteistyömahdollisuuksista.

Vieraat tuntuivat olevan hyvin kiinnostuneita näkemästään. Päätettiin puolin ja toisin tarvittaessa antaa apua. ja jatkaa yhteistyötä entiseen tapaan

Retki- ja luontokerho 2008

2007 yhdistyspäivillä Pieksämäellä kuulumme Oulussa toteutetusta retkikerhosta ja oitis ajattelimme että ”meille kans”. Niin sitten rustailimme hallituksessa runkoa toiminnalle.

Periaatteena on että tarjotaan monenlaista ja ettei homma rasittaisi ketään liikaa. Kerho on kokoontunut tätä kirjoittaessa 12 kertaa (ja vielä 2 suunniteltua kertaa jäljellä tälle vuodelle) sekä Juhani Ahon koululla kokoontunut lasten ja nuorten oman luontokerho Saperdan kokoontumiset vielä päälle. Ahkerimmin kerhoon on osallistunut Kuosmasen perheestä Matti, Pirjo ja Martti (75 % !). Mutta kuten kerhon alkaessa jo tähdennettiin, ei kukaan saa tuntea huonoa omaatuntoa, jollei ole päässyt kerhoon aina kun olisi halunnut.

Kerho on mukavasti aktivoinut myös ILYY:n eri jaosten toimintaa, kun on ainakin pyritty siihen että kukin jaos vetäisi ainakin yhden retken. Tosin lintujaos on ollut ihan ylivertainen niin retkien määrässä kuin osallistujissakin koska eniten kerholaisia ovat liikuttaneet juuri linnut. Parhaimmillaan osanottajamäärä on lähennellyt 30 henkilöä. Kuitenkin kaikille kerhokerroille on porukkaa jaksanut tulla

ilahduttavasti vaikka esim. kesän kasvi-retkillä sää oli varmaan sateisinta koko kesänä. Retket on kuitenkin pakko suunnitella hyvissä ajoin etukäteen eikä säätä voi tilata. Toivotaan että tulevana kesänä saisimme nauttia paahteisesta kulttuuri-maiseman kasviretkestä. Tänä vuonna ajallisesti pisimmät retket olivat linturetket sekä valkovuokkoretki yhdistettynä Maaningan Korkeakoskella käyntiin (5h).

Tulevalle vuodelle voisimme suunnitella jopa yön yli kestävä retken, joka voisi samalla olla ILYY:n yhteinen syysretki johonkin luontokohteeseen. Tarvitsemme vain nyt teidän apuanne hyvät kerholaiset. Antakaa vinkkejä ja ehdotuksia tulevan vuoden retkikohteiksi ja jospa vaikka joku teistäkin saattaisi toimia oppaana johonkin kohteeseen tutustuessamme.

Näyttäkää meille ja tutustuttakaa meidät, juuri siihen itselle rakkaaseen kohteeseen!

Tervetuloa kaikki retkikerhon suunnittelupalaveriin ti 13.1.2009 Luontomuseolle n. klo 18.30 alkaen. Retki-ilmoitukset julkaistaan jatkossakin Iisalmen Sanomien muistiossa hyvissä ajoin ennen retkiä, joten seurailkaa sitä.

Lehden julkaisija:

Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry

Yhdistyksen osoite

Iisalmen luontomuseo
Kirkkopuistonkatu 9
74100 IISALMI

Sähköposti:

toimisto@iisalmenluontomuseo.net

Kotisivu:

www.iisalmenluontomuseo.net

ISSN 0780-8828